

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2010

„Sociálna spravodlivosť“ optikou klasického liberalizmu

„Charita bola, a stále je, morálnou povinnosťou, ktorá nie je vynucovaná. Snáď len s výnimkou možného spoločenského odsúdenia tých, ktorý na charitu neprispievajú. Prijemca nemá žiadny nárok na peniaze darcu a musí sa spoliehať na jeho dobrú vôľu“ (Jasay, 2007). Ak táto povinnosť je vynucovaná dochádza k deformácii. Tento spôsob vynucovania pôsobí vždy len na istú skupinu, ktorá dopláca na neschopnosť inej skupiny prispôsobiť sa, alebo uplatniť sa v danom systéme. A čo je zásadné domotivuje skupinu, ktorá prispieva a tým zabraňuje prirodzenému rozvoju, napredovaniu a skupinu čo je dotovaná z týchto zdrojov nemotivuje. Bastiat zdôrazňuje, že „harmonická je iba prirodzená a nie umelá solidarita. Prirodzená solidarita je v úplnom rozpore s umelou solidaritou, ktorú uskutočňuje štát. Presadzuje spravodlivosť ako rovnováhu medzi zásluhami a trestami, teda tzv. distributívnu spravodlivosť, ktorá predpokladá nerovnaké podiely jednotlivcov na prosperite (alebo škode) všetkých ostatných a vyžaduje presné určenie podielu každého jedinca“.

Pochopenie sociálnej spravodlivosti tkvie v poznaní moci, ktorá rozhoduje o našom vlastnom majetku. My ako občania máme istú moc, ktorú cez naše hlasy vo voľbách odovzdávame ľuďom a stranám, ktorý o týchto peniazoch budú neskôr rozhodovať. „V dnešnej dobe môžu kolektívne rozhodnutia do značnej miery prevážiť nad individuálnymi a vyčleniť tak pre verejne použitie časti majetku a príjmu jednotlivcov, ktoré boli v dávnejších dobách považované za ich vlastný. Dôsledkom tohto typu rozhodovania je, že väčšina môžu vykorisťovať menšiny“ (Jasay, 2007). Odovzdaním nášho hlasu v prospech štátu strácame aj moc ovplyvňovať. Časť našich peňazí je odovzdávaná štátu ktorý už s tými peniazmi nakladá podľa svojich potrieb. Štát ako poberateľ peňazí z peňaženiek občanov prerozdelenie tieto peniaze. Keďže toto prerozdelenie je vykonávané vládou, má na štátny rozpočet vplyv nekonečné množstvo faktorov. A tu niekde nastupuje sociálna spravodlivosť, ktorá sa snaží tieto finančné zdroje prerozdeliť. Čím viac ich delí medzi štátne orgány, organizácie, štátne podniky a agentúry tým je spravodlivejšia. Všetky orgány štátu, agentúry posúvajú tieto peniaze ďalej k občanom. A tu nastáva zásadný problém čím viac štát prerozdelí svoje financie do rôznych orgánov štátnej správy tým viac sa celkový balík prerozdelí tým väčšie sú straty. Týmto spôsobom prichádzajú naspäť peniaze k občanom, ale tieto peniaze sú oklieštené o množstvo financií, ktoré sú nadobro stratene v sieti orgánov štátnej správy. Občan dostáva minimálne čiastky financií, ktoré dal do systému a to nie priamoúmerné vkladu, ale presne naopak je ukračován o výšku nadobudnutých financií. Uvedieme si Bastiatov príklad, kde skupina sa skladá jednotlivcovi na prácu. To čo je vidieť, je práca a zisk, ktorá sa realizovala na základe dane, uvalenej na verejnosť. To čo nie je vidieť, je práca a peniaze, ktoré by zišli z rovnakej čiastky peňazí, pokiaľ by bola ponechaná poplatníkom. V každej fungujúcej aj nefungujúcej spoločnosti sú nastavené isté pravidlá hry, ktorými sa spoločnosť formuje. „Je nezmysel pýtať sa, či je spravodlivá alebo nie, podstatné je, či je výkonná a plní svoj účel, alebo nie. Jej pravidlá vznikali dlhodobým vývojom myšlienok, ktoré sa ukázali ako najefektívnejšie“ (Krivošík, 2004). Trh nesmie byť obmedzovaný zásahmi ktoré by znevýhodňovali úspešných a zvýhodňovali neúspešných. Samotný trh či spoločnosť vie sám rozdeliť úspešných od neúspešných keďže pravidla platia pre všetkých rovnako. Deformáciou je potom len samotne zvýhodňovanie, ktoré zabraňuje prirodzenému napredovaniu, modernizácii a pravidlám trhu. Ako tvrdí Gonda: Sociálna politika sa už nebude zaoberať masívnym prerozdeľovaním verejných zdrojov v záujme vyrovnávania prirodzene existujúcich rozdielov medzi ľuďmi, či dosahovania iných sociálno-inžinierskych cieľov a sústredí sa len na to podstatné: garantovanie základného životného štandardu pre ľudí v núdzi a na pomoc týmto ľuďom na ich ceste k sebestačnosti. Tento návyk je potrebné dosiahnuť tým že sa zastavia všetky aktivity nad rámec životného štandardu.

Jednou z hlavných teórií socialistickej sociálnej spravodlivosti je, že „nie je možné odhadnúť jednotlivé príspevky, ktoré tak ostávajú neznáme, nemôžeme rozdeliť spoločenský produkt na základe toho, koľko kto prispel. Jediným spôsobom je nechať spoločnosť ako celok rozhodnúť prostredníctvom svojej vlády o tom, čo by bolo spoločensky spravodlivým rozdelením a uviesť toto rozhodnutie v prax“ (Jasay, 2007). Keďže vieme, že každý dostal peniaze po ukončení svojej časti práce v tomto reťazci aj táto myšlienka je neopodstatnená. Treba si uvedomiť, že umelý zásah je zásahom proti prirodzenému vývoju a tým popretím prosperity a zvyšovaniu efektívnosti trhu. Potlačovanie jedinca na úkor druhého je vždy krokom späť. Stráca sa tu individuálna zodpovednosť a ako tvrdí Bastiat: „veľká fikcia, ktorej prostredníctvom sa každý pokúša žiť na úkor všetkých ostatných“. Platcami dane sme my všetci obyvatelia žijúci v danom štáte preto, každý či už menej alebo viac prispieva. Otázne je len to, prečo je neúmera prispievania tak rozdielna keď princíp sociálnej spravodlivosti by mal zrovnávať a nie rozdeľovať. Jedinec je individuálna bytosť, ktorá počas života nadobúda istý sociálny status s právami a povinnosťami. Každý človek nadobúda tieto sociálne statusy či už pri narodení: rasa, pohlavie, vek alebo počas života a to vlastným pričinením: vzdelanie, profesia. Preto, že sociálny status je budovaný postupne počas života popiera tým zrovnávanie a tým sociálnu spravodlivosť. Vždy jednu skupinu budú tvoriť občania ktorý do systému prispievajú viac a na druhej strane občania, ktorý do systému prispievajú menej a to všetko z dôvodu spomínanej deformácie. „Základný cieľ: individuálna a rodinná sebestačnosť namiesto odkázanosti a závislosti na vládnej pomoci“ (Gonda, 2009). Každá investícia by mala mať potrebný vplyv na návratnosť či odozvu späť k investorovi, ak daná investícia tento efekt nespôsobí je potrebné danú investíciu prehodnotiť. Štát ako investor hospodáriaci s financiami občanov z pozície ktorú zastáva nie vždy môže očakávať návratnosť z dôvodu potreby zabezpečovať sociálnu ochranu pre občanov, ktorý sa nedokážu postarať o seba. Problémom je neustále zvyšovanie sociálnej politiky štátu. Štát musí prispôbovať sociálnu politiku stavu verejných financií. A musí prísnejšie regulovať sociálne výhody, ktoré poskytuje. Bastiat svojim dôkazom podložil, že „je jasná harmónia záujmom kapitálu aj práce. Obe tieto triedy sú na sebe závislé a obe profitujú z harmonickej spolupráce“. Preto len cez funkčnú a voľnú prácu sa môže dosahovať zvyšujúci sa kapitál. Na Slovensku dochádza hlavne k týmto deformáciám zabraňujúcim prirodzenejší vývoj a tým efektívnejší rast. Sociálne dávky, kde je potrebné zmeniť návyk, ktorý tu bol dlhodobo budovaný. A to zmenu pridelovania sociálnych dávok bez rozdielu na množstvo práce odvedenú do systému. Každý je povinný samostatne bez pomoci druhých starať sa o seba a svoju rodinu. Je tu nutnosť naviazať sociálne dávky na verejno-prospešne práce. Tým znížiť náklady obcí na služby, ktoré poskytujú svojim obyvateľom. Štát musí oslabiť svoj vplyv na občana z dôvodu zlej hospodárnosti s týmito prostriedkami a obrovským množstvom financií potrebnými na utiahnutie týchto výdavkov. Nedostatočná schopnosť ekonomických subjektov vytvárať produktívne pracovné miesta, čo ma úzky súvis s veľkou produkciou v systéme ťažko uplatniteľných absolventov. Na ktorých vzdelanie išlo značné množstvo peňazí bez vidiny a potreby uplatnenia vzdelania v praxou. Výrazne obmedzená motivácia legálne sa zamestnávať a nízka pružnosť a mobilita pracovných síl. Nastavenie sociálneho systému znižuje motiváciu zamestnať sa z dôvodu minimálnych rozdielov v prijímaní peňazí aktívne ako zamestnanec alebo ako neaktívne ako poberateľ sociálnych dávok. Deformácia na trhu práce z hľadiska odvodov zamestnávateľa až po umelé udržiavanie pracovných miest.

Sociálna spravodlivosť je na Slovensku maskovaná pod množstvom zásahov štátu do fungovania trhu. Hlavne toto krízové obdobie prinieslo zámienku prečo zasiahnuť do fungovania trhu. Medzi hlavné negatíva patrí, množstvo dotácií, ktoré ničia podnikateľské prostredie a za účel majú len zvýhodniť istú skupinu. Garantované privilégia odborom, ktoré mnohokrát umelo zdvíhajú ceny pláce. Zvyšovanie štátneho dlhu a neustáleho zadlžovania sa

štátu a to všetko pod myšlienkou sociálnej spravodlivosti. Jedinou cestou ako maskovať nespravodlivosť prerozdelenia ako akt sociálnej spravodlivosti je vo vybudovaní natoľko hodnovernej doktríny, aby presvedčila „nezávislého pozorovateľa“ Adama Smitha o tom, že pravidlo demokratickej distribučnej hry je v skutočnosti spravodlivé. Sociálnu spravodlivosť vystihujú len dve slová „Dobrý dojem“.

Zdroje literatúry

Bastiat, Frédéric: *Co je vidět a co není vidět*. Praha 1998, Liberální institút Praha, Casus DM

Gonda, Peter: „Riešenie sociálnych rizík na báze osobnej zodpovednosti“. *Akadémia klasickej ekonómie 2008/2009*, pracovné poznámky k 8. semináru. Bratislava, 2009.
Dostupné na: www.ake.institute.sk.

Jasay, Anthony: „Sociální spravedlnost pod drobnohledem, s malou pomocí od Adama Smitha“. In: Gonda, Peter – Chalupníček, Pavel (ed.): *Na obranu slobodného trhu*. 2007.

Krivošík, Lukáš: „Sociálna spravodlivosť podľa F. A. Hayeka“, *Pravé spektrum*, 19-02-2004.
Dostupné na: <http://www.prave-spektrum.sk/article.php?266>